



بررسی توسعه کالبدی بر اساس ابعاد زیست پذیری شهری (مورد مطالعه شهر لاهیجان)

علیرضا گنجه خسروی

کارشناسی مهندسی عمران، گیلان، ایران

چکیده

هدف بررسی توسعه کالبدی بر اساس ابعاد زیست پذیری شهری (مورد مطالعه شهر لاهیجان) است. روش توصیفی-تحلیلی و روش گردآوری اطلاعات کتابخانه ای است، ابتدا با جستجو در پایگاه ها و سایت های اینترنتی و بانک های اطلاعاتی و استنادی مانند پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران، SID، مگ ایران می باشد در بین منابع مختلف با توجه به موضوع انتخابی و تحقیقات انجام شده است. در این تحقیق از روش کتابخانه ای استفاده شده، نوع داده ها و نحوه اجراء هم به روش کتابخانه ای است. روش در تحقیقاتی که ماهیت کتابخانه ای دارند تقریباً تمام تلاش محقق در کتابخانه ها صورت می پذیرد. حتی در تالیفات و تصنیفات نیز از این روش استفاده می شود. گام اول در مهارت تحقیق کتابخانه ای آشنایی با نحوه استفاده از کتابخانه است برای اینکار محقق باید از روش های کتابداری نحوه استفاده از برگه دان و ثبت مشخصات کتاب، نحوه جستجوی کتاب در کتابخانه و رایانه و ... اطلاع حاصل نماید. اسناد عمده در مطالعات کتابخانه ای عبارتند از: کتاب؛ مقاله ها و مجله ها؛ سایت ها، دیسک های رایانه؛ اسناد اصل؛ اسناد دولتی؛ نشریه های رسمی دولتی-اسناد شخصی و خصوصی؛ مطبوعات؛ آمار نامه ها. ابزار گردآوری اطلاعات از طریق فیش برداری از منابع بود. بدین صورت که بعد از مآخذشناسی و گردآوری منابع مطالب موردنیاز استخراج و در فیش ثبت شد. روش تجربه و تحلیل و بررسی اطلاعات به صورت توصیفی-تحلیلی می باشد.

واژگان کلیدی: توسعه کالبدی، ابعاد زیست پذیری شهری، شهر لاهیجان



ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

-مقدمه

مفهوم توسعه پایدار از نیاز به آموزش برای پرداختن به چالش‌های زیست‌محیطی رو به رشد این سیاره ایجاد شد. به‌منظور انجام این کار، آموزش باید تغییر کند تا دانش، مهارت‌ها، ارزش‌ها و نگرش‌های لازم برای مشارکت در توسعه پایدار را فراهم آورد. درعین‌حال، آموزش باید در همه برنامه‌ها و فعالیت‌هایی که توسعه پایدار را ترویج می‌کنند، تقویت شود. توسعه پایدار باید با آموزش یکپارچه ادغام شود. توسعه پایدار آموزش جامع و تحول‌آفرین است و به یادگیری محتوا، نتایج و آموزش (Yan, XunGang, 2012) می‌پردازد. با توجه به محتوای آموزشی مانند برنامه درسی، چالش‌های پایداری پیچیده که جوامع با آن مواجه هستند، مرزها و حوزه‌های موضوعی چندگانه را کاهش می‌دهد. بنابراین آموزش باید مسائل کلیدی مانند تغییر آب‌وهوا، فقر و تولید پایدار را در توسعه پایدار موردتوجه قرار دهد. توسعه پایدار، یکپارچگی این مسائل حیاتی را در زمینه‌های محلی و جهانی برای آماده‌سازی افراد برای درک و پاسخ به جهان در حال تغییر، ترویج می‌دهد. اهداف آموزش توسعه پایدار شامل شایستگی محوری نظیر تفکر انتقادی و سامانمند، تصمیم‌گیری مشارکتی و پذیرفتن مسئولیت نسل‌های فعلی و آینده است. به‌منظور ارائه چنین مسائل متنوع و تکاملی، توسعه پایدار از آموزش مبتکرانه استفاده می‌کند، آموزش و یادگیری را در یک روش تعاملی که یادگیری مبتکرانه، اقدام محور و قابل تغییر را ممکن می‌سازد، تشویق می‌کند.

یادگیرندگان قادر به تفکر انتقادی هستند و به‌طور سامانمند ارزش‌ها و نگرش‌های خود را برای آینده توسعه پایدار بیان می‌کنند. توسعه پایدار، از لحاظ سه حوزه یعنی محیط، اقتصاد و جامعه توصیف شده است. این چارچوب سه حوزه‌ای در ابتدا توسط اقتصاددان بزرگ^۱، رنه پست در سال ۱۹۷۹ مطرح شد. موضوع توسعه پایدار توسط برخی از محققان توسعه داده شده است تا فرهنگ، حاکمیت، یا چهار حوزه از محیط‌زیست - بوم‌شناسی، اقتصاد، سیاست و فرهنگ پیکربندی شوند و در نتیجه اقتصاد را به محیط اجتماعی بازگردانند و اکولوژی را به‌عنوان محل تقاطع محیط اجتماعی و طبیعی تلقی کنند (IranDost, IsaLo, and Shah Moradi, 2015).

توسعه پایدار مفهومی است که به‌واسطه پیامدهای منفی محیط زیستی و اجتماعی ناشی از رویکردهای توسعه یک‌جانبه اقتصادی بعد از انقلاب صنعتی و تغییر نگرش بشر به مفهوم رشد و پیشرفت پدید آمده است. این مفهوم تلاش دارد که با نگاهی جدید به توسعه، اشتباهات گذشته بشری را تکرار نکند و توسعه‌ای همه‌جانبه و متوازن را رقم بزند. توسعه پایدار فرآیندی است که آینده‌ای مطلوب را برای جوامع بشری متصور می‌شود که در آن شرایط زندگی و استفاده از منابع، بدون آسیب رساندن به یکپارچگی، زیبایی و ثبات نظام‌های حیاتی، نیازهای انسان را برطرف می‌سازد.

¹ Rene Passet



ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

توسعه پایدار راه‌حلهایی را برای الگوهای نهایی ساختاری، اجتماعی و اقتصادی توسعه ارائه می‌دهد تا بتواند از بروز مسائلی همچون نابودی منابع طبیعی، تخریب سامانه‌های زیستی، آلودگی، تغییرات آب و هوایی، افزایش بی‌رویه جمعیت، بی‌عدالتی و پایین آمدن کیفیت زندگی انسان‌های حال و آینده جلوگیری کند. توسعه پایدار فرآیندی است در استفاده از منابع، هدایت سرمایه‌گذاری‌ها، جهت‌گیری توسعه فناوری و تغییرات نهادی، با نیازهای حال و آینده سازگار باشد (Khazaei Nejad, 2015).

توسعه پایدار در مورد یکپارچه‌سازی است یعنی توسعه به روشی صورت گیرد که وسیع‌ترین دامنه ممکن از بخش‌ها، در طول مرزها و حتی بین نسل‌ها را به خود اختصاص دهد. به عبارت دیگر، تصمیمات ما باید تأثیر بالقوه‌ای بر جامعه، محیط و اقتصاد را در نظر بگیرند، درحالی‌که به خاطر داشته باشیم که اقدامات ما در جای دیگری تأثیر خواهند داشت و اقدامات ما تأثیری بر آینده خواهد داشت. مفهوم توسعه پایدار برای بیان چندین تغییر اساسی در چگونگی ارتباط ما با جهان پیرامون ما مورد استفاده قرار گرفته است و در نتیجه، انتظار داریم دولت‌ها سیاست‌هایی داشته باشند که از دیدگاه جهانی توسعه پایدار حمایت کنند.

این واقعیت وجود دارد که رشد اقتصادی به تنهایی کافی نیست: جنبه‌های اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی هر اقدام به هم پیوسته هستند. با در نظر نگرفتن تنها یکی از این موارد، باعث ایجاد اشتباه در قضاوت و نتایج مربوط به توسعه پایدار می‌شود. ماهیت توسعه پایدار به حدی گسترش پیدا کرده است که فراتر از مرزهای جغرافیایی، سازمانی رفته است و به منظور هماهنگ کردن استراتژی‌ها و اتخاذ تصمیمات خوب استفاده می‌شود. علاوه بر پایداری، تعریف توسعه پایدار نیز بر اساس چند اصل مهم دیگر است. در تعریف مشترک توسعه پایدار، حقوق بین نسلی، مقیاس بلندمدت پایداری را به منظور پرداختن به نیازهای نسل‌های آینده شناسایی می‌کند (Pahlavan Sharif, and Sharif Nia 2018).

در اجلاس ریو، بحث توسعه پایدار از منظر رابطه بین توسعه اقتصادی و حفظ محیط‌زیست مورد ارزیابی و تحلیل قرار گرفت. اثرات رشد اقتصادی بر عوامل زیست‌محیطی، محور این ارزیابی بود. با افزودن این جزء، ادبیات توسعه به صورت فزاینده بازتاب یافت به طوری که توسعه از سه سبب متمایز تشکیل شد: (۱) اجتماعی، (۲) زیست‌محیطی (۳) اقتصادی (میتلین، ۱۹۹۲) (Taghvaie and Kiumarsi, 2012).

همچنین، در عصر امروزی فناوری‌های مالی، اطلاعات و ارتباطات، ظرفیت‌سازی، نظارت بر داده‌ها و سازگاری و تجارت مهم‌ترین مسائلی هستند که نیاز به همکاری در مقیاس وسیع برای دستیابی به توسعه پایدار دارند از طرفی، توسعه پایدار نیز به منظور برقراری ارتباط بین موضوعات مرتبط با محیط‌زیست و اجتماعی به طور هم‌زمان مورد توجه قرار می‌گیرد (Heydari, 2015).

² Mitlin



فواید توسعه‌ی پایدار

۱. کاهش منابع مصرفی، کاهش ضایعات و آلودگی با تغییر الگوهای تولید و مصرف؛
 ۲. نوآوری (توسعه پایدار) در حال توسعه جایگزینی برای فن‌آوری‌ها - چه سوخت فسیلی و یا شیمیایی که نشان داده شده است و به سلامت و محیط‌زیست آسیب می‌رسانند؛
 ۳. قابلیت تاب‌آوری - ایجاد مرکز فعالیت اقتصادی در اطراف مراکز فن‌آوری و محصولاتی است که برای محیط‌زیست سودمند هستند، سرعت اجرای آن‌ها موجب ایجاد فرصت‌های جدیدی می‌شوند که از سیاره حفاظت می‌کنند (کائو و وانگ، ۲۰۱۶: ۳۶).
- اینکه توسعه پایدار در عمل چه معنا می‌دهد، چارچوب‌های آن چیست و اجزای مفهومی آن کدامند، مقوله‌هایی است که در کشور ما نیز به‌طور جدی به آن توجه نشده است و پرداختن به مفهوم توسعه پایدار الزامی است که چهار جنبه دارد:
۱. تفکیک پارادایم پایداری، پارادایم رشد و وجوه تمایز آن‌ها؛
 ۲. تبیین و ترسیم چارچوب توسعه پایدار (محیط، ابعاد و اهداف) که حاصل آن افزودن یک محیط، یک بعد و یک گروه از اهداف به چارچوب‌های قبلی است؛
 ۳. تعیین، تبیین پایداری و تقسیم آن به دو مقوله کاملاً وابسته به یکدیگر بنام پایداری درونی و پایداری بیرونی بر اساس تئوری دستگاه‌ها و بالاخره بسط معنایی توسعه پایدار و ترسیم اشکال خاص برای وضوح بیشتر این گسترش معنا (Dadashpour, Azizi, and Asgharzadeh, 2015).
- درواقع توسعه پایدار بر پایه هوشیاری انسان نسبت به خودش و نسبت به منابع طبیعی کره زمین استوار است و خواهان یک سبک زندگی پایدار برای همه انسان‌ها است و مخالف مصرف بیش‌ازاندازه، اتلاف منابع و بی‌توجهی به نسل‌های آینده و قطع رابطه با گذشته است (همان: ۵۰).
- منظور از توسعه پایدار، حفاظت صرف از محیط‌زیست نیست، بلکه مفهوم جدیدی از رشد اقتصادی است که عدالت و امکانات زندگی را برای تمام مردم جهان و نه تعداد کمی از افراد برگزیده است. توسعه پایدار و توسعه انسانی، نه فقط جنبه‌های اقتصادی، بلکه جنبه‌های محیطی و مهم‌تر از آن، وجوه اجتماعی، سیاسی، آموزش و نیز روابط متقابل عوامل مذکور را در نظر می‌گیرد. از جمله مهم‌ترین جنبه‌های تأمین حداقل نیازها برای اجزای توسعه پایدار که مستقیماً در کیفیت زندگی دخالت دارد، می‌توان به: حذف فقر، کاهش رشد جمعیت، توزیع منطقی منابع، داشتن مردمی سالم‌تر، آموزش دیده‌تر و تعلیم‌یافته‌تر، تمرکززدایی و برقراری

³ Cao and Wang



نظام‌های آزاد تجاری اشاره کرد. یک شهر یا محله شهری مطلوب باید نیازهای انسانی را پاسخ گوید و امکانات زیر را برای افزایش کیفیت زندگی و سلامت زیست شهروندان فراهم آورد (Rezvani, Khorasani, and Molaei Golichi, 2016).

شاخص‌های توسعه پایدار

توسعه اقتصادی

این بعد بر حفظ ارتقاء شرایط اقتصادی تأکید دارد که در تمام نظام موردبررسی جمع می‌گردد؛ معیارهای اقتصادی، ارتباط ناگسستگی با فرآیند شکل‌گیری سیاست‌های اقتصادی دارند و رفاه اقتصادی مبتنی بر ترکیبی از مؤلفه‌های اقتصادی مربوط نظیر اشتغال رسمی و غیررسمی، بیکاری در سطح جهانی است. تخصیص بهتر و مدیریت کارآمدتر منابع و جریان سرمایه‌گذاری‌ها تضمین‌کننده این بعد خواهد بود (Zyari, Meshkini, and Anbarloo, 2017).

توسعه و پایداری اجتماعی

پایداری اجتماعی دارای مصداق‌های متنوعی است که در چارچوب مفهومی جای می‌گیرند. از سوی دیگر پایداری اجتماعی به‌عنوان متغیری مستقل، مجموعه‌ای نسبتاً گسترده از متغیرهای وابسته را جان می‌بخشد و در سطحی دیگر متغیری واسطه‌ای یا میان‌گیر می‌شود.

بدیهی است که چنین ویژگی‌ای سبب می‌شود که هر تحقیقی از دیدگاه خود با پایداری اجتماعی روبرو شده و طبعاً به اسرار آن نیز دست نیابد. بنابراین چارچوب مفهومی می‌کوشد از چنین آشفتگی، نظمی بامعنا به دست آورد. موضوع مهم دیگر متن یا مکانی است که پایداری اجتماعی در آن مطرح شده یا می‌شود و مشخص است که هر متن دارای ویژگی‌های متنوعی است که ضرورتاً با متن دیگر، یکسان نیست. با توصیف ارائه‌شده جایگاه چارچوب مفهومی پایداری اجتماعی مشخص و اهمیت آن معلوم می‌شود (Sajasi Kheidari, Sadeghloo and Mahmoudi, 2019).

تلاش برای تشخیص عناصر اصلی پایداری اجتماعی، نکات زیر را مشخص می‌کند:

- پایداری اجتماعی، اغلب به‌عنوان یک شرط مثبت و رایج و یا به‌عنوان یک معرف که می‌باید به آن دست‌یافت، توصیف می‌شود. میزان آن در اجتماعات مختلف فرق می‌کند و به آن‌ها اجازه می‌دهد انسجام خود را حفظ کرده و بر سختی‌ها و تغییرات فائق آیند. پایداری اجتماعی به دارایی‌هایی شخصی و اجتماعی، قوانین و فرآیندهایی که به افراد جامعه برای مشارکت کردن در یک دوره طولانی قدرت می‌دهد و دستیابی کافی عادلانه به استانداردهای زندگی که از لحاظ اقتصادی قابل‌دستیابی است و بر پایه اظهار و بیان داشتن نیازها و آرزوها در محدوده‌های فیزیکی مکان‌ها به‌عنوان یک کل برمی‌گردد.



ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

- در مجموع می‌توان دوراندیشی، انعطاف‌پذیری و در پیش گرفتن رفتاری که باعث از بین رفتن معانی اساسی و دارایی انسان نشود را پیش شرط‌هایی برای پایداری اجتماعی دانست و درعین حال لازم است توجه داشته باشیم که مفهوم پایداری اجتماعی وابسته به متن و زمینه است که به معنی این است که معیارهایی که برای پایداری اجتماعی در نظر گرفته می‌شود، در دو محیط متفاوت لزوماً مشابه نیستند یا اینکه ممکن است دارای اهمیت یکسان نباشند. به‌طور علمی‌تر ریشه‌های پایداری اجتماعی از بهبود فضاهای شما تیک عرصه اجتماعی افراد و اجتماع ریشه می‌گیرد و ظرفیت‌سازی و مهارت‌های توسعه به نابرابری‌های محیطی را شامل می‌شود.

- همچنین مشاهده می‌شود که چگونه پایداری اجتماعی، موضوعات سنتی اجتماعی و عرصه‌های سیاسی نظیر برابری و سلامتی را با موضوعاتی که در رابطه با مشارکت، نیازها، سرمایه اجتماعی، اقتصاد، محیط و به‌طورمعمول با تصوراتی از رفاه و کیفیت زندگی است، ترکیب می‌کند (Ali Babaei, 2012).

مرور نسبتاً جامع تعاریف نشان می‌دهد که پایداری اجتماعی به‌طور عام، به توان ادامه اجتماع در دوره طولانی مدت به‌منظور حفظ توان تعاملات اجتماعی و مشارکت گسترده و هم‌زمان ساکنان، یکپارچه‌سازی اجتماعی به‌منظور ارتقاء کیفیت زندگی موجب می‌گردد در مجموع، پایداری اجتماعی را می‌توان هم فرآیند و هم شرایطی در نظر گرفت که دستیابی به موقعیت عادلانه را از طریق افزایش توان محیط کالبدی، اقتصادی و اجتماعی به‌منظور جذب و تثبیت، ارتقاء کیفیت زندگی گروه‌های مختلف اجتماعی موجب می‌شود (Ghasemi, 2010).

توسعه کالبدی

توسعه کالبدی روند متحول جهت پاسخگویی به نیازها و خواسته‌های شهروندان و دربرگیرنده فضای کالبدی جهت کارکردها و فعالیت‌های نوین که در حالت مطلوب و ارگانیک پا به‌پای تحولات اجتماعی حرکت می‌کند و ارتباط متقابل فضای کالبدی و تحولات اجتماعی - اقتصادی همواره به‌گونه‌ای است که هرگونه کاستی و نقصی که در پدیده به وجود می‌آید عوارض آن در دیگری منعکس می‌شود (Ghasempour, and Amjadi Malaii, 2017).

در تعریفی دیگر به افزایش کمی و کیفی کاربری‌ها و فضاهای کالبدی یک شهر در ابعاد افقی و عمودی که در طول زمان انجام می‌گیرد می‌توان توسعه کالبدی اطلاق نمود (Ghanbari, Shokouhi, Rahnama, and Kharazmi, 2017).

توسعه کالبدی شهر

تحولات شهری منجر به تغییراتی در ساختار کالبدی شهری شده است. به همین دلیل، آگاهی و دانش سازمان اصل و برنامه‌ریزی فضایی برای گسترش و توسعه شهری ضروری هستند. اشکال مختلف توسعه شهری و موانع اصلی توسعه از جمله رودخانه‌ها، توپوگرافی، زمین‌شناسی، شرایط اکولوژیکی، تأسیسات نقش مهمی در توسعه کالبدی دارند. روندهای توسعه کالبدی که بر مبنای



ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

پارامترهای مؤثر به‌ویژه تأثیرات محیطی هستند، با نظام‌های اطلاعات جغرافیایی مدل‌سازی می‌شوند. کیفیت برنامه‌ریزی و مدیریت شهری برای توسعه کالبدی می‌تواند در زمانی که داده‌های موجود و معتبر به شیوه‌ای پیشرفته با کمک نظام‌های اطلاعات جغرافیایی به کار گرفته شوند، ارتقا داده شود. فناوری نوین می‌تواند از برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری با ارائه پاسخ نسبتاً سریع به سؤالات تحلیلی و مسائل نظارتی در مورد توسعه کالبدی پشتیبانی کند. یک متخصص باتجربه، اولویت پارامترهای توسعه کالبدی و توسعه شهری را به‌طور کلی تعیین می‌کند و سپس آن‌ها را بر اساس اطلاعات و داده‌های موجود مورد ارزیابی قرار می‌دهد (Kalantari, 2006).

توسعه کالبدی دارای جنبه‌های مختلفی در برنامه‌ریزی شهری است. برخی از جنبه‌های مهم آن توسعه فیزیکی و مناطق مسکونی و خدماتی است. در انتخاب منطقه، مدیران شهری معیارهای مختلفی همچون: شیب زمین، توپوگرافی، زمین‌شناسی، فاصله از مناطقی با پتانسیل زلزله، راه‌ها و امکانات رفاهی و دیگر موانع توسعه کالبدی مانند باغ، زمین‌های کشاورزی و مناطق صنعتی را در نظر می‌گیرند. امروزه زیست‌پذیری یکی از مسائل مهم تأثیرگذار بر اقتصاد و یکی از عوامل عمده ارتباطی، اجتماعی و فرهنگی در سطح جهانی است و می‌تواند راه‌های مختلفی برای جنبه‌های اقتصادی و اجتماعی بازار ارز خارجی، توسعه اقتصادی منطقه‌ای، ایجاد شغل و تماس‌های فرهنگی باشد. در کشورهایی که تلاش می‌کنند این صنعت را با برنامه‌ریزی منطقی و درست توسعه دهند، آن‌ها قادر بوده‌اند تا سهم بالایی از درآمد ملی را به این روش به دست آورند. زیست‌پذیری می‌تواند اثرات متفاوتی در مناطق مختلف داشته باشد و شهرها یکی از این مکان‌ها هستند.

زیست‌پذیری از نظر اقتصادی و تجاری تأثیر بسزایی بر توسعه کالبدی دارد و بر همه ابعاد توسعه کالبدی تأثیر خواهد گذاشت. زیست‌پذیری در قرن بیست و یکم به دلیل گسترش زیرساخت‌های اقتصادی، بهداشت، امنیت و ارتباطات یک واقعیت غیرقابل اجتناب برای توسعه کالبدی شهرها است. سفر به مناطق دیگر بانگیزه‌های مختلف برای توریسم در این قرن، بخشی از ضروریات زندگی است. واقعیت این است که مرزهای بین‌المللی و ملی کنونی فراتر از کشور است. بنابراین زیست‌پذیری در جهان، به‌ویژه در بعد اقتصادی و توسعه کالبدی بسیار مهم است و می‌تواند باعث افزایش توسعه کالبدی شهرهای جهان شود (Momeni and Qiyomi 2006).

یکی از مهم‌ترین موضوعات مورد بحث در مورد مشکلات زیست‌محیطی بین‌المللی، مفهوم "توسعه کالبدی شهرها" و رابطه بین شکل شهری و پایداری است. این موضوع بحث‌های بیشتری را مانند روشی مطرح کرده است که در آن شهرها باید در آینده توسعه یابند و شکل آن‌ها می‌تواند بر منابع و استفاده منطقی از منابع محیطی تأثیر داشته باشد. به‌منظور دستیابی به توسعه کالبدی شهری پایدار، مدل‌ها و رویکردهای مختلفی بیان شده‌اند که در اینجا دو رویکرد متفاوت معرفی شدند: "شهر فشرده" و "رشد بی‌رویه شهری". رشد بی‌رویه شهری واکنشی به شهر صنعتی بود که به‌طور طبیعی ترکیبی از الگوهای توسعه پراکنده بود. محققان تعاریف مختلفی از رشد شهری در پژوهش‌های برنامه‌ریزی بیان کرده‌اند: "... توسعه برنامه‌ریزی نشده، کنترل‌شده و ناهماهنگ که ترکیبی از کاربردها را ایجاد نمی‌کند و یا عملکرد مربوط به کاربری‌های اراضی اطراف را تأمین نمی‌کند". تأثیرات مختلف رشد



بی‌رویه شهر، که بیشتر آن‌ها منفی هستند، در سال‌های اخیر تحت انتقادات فزاینده‌ای قرار گرفته‌اند که اثرات کمی هم بر توسعه کالبدی شهرها داشته است (قاسم پور و همکاران، ۱۳۹۶).

توسعه کالبدی، آرایش کاربری زمین در مناطق شهری، به‌عبارت‌دیگر، چگونگی استفاده از زمین در یک شهر است. برنامه ریزان شهری، اقتصاددانان، و جغرافیدانان‌ها چندین مدل را توسعه داده‌اند که توضیح می‌دهند انواع مختلفی از افراد و کسب‌وکارها در محیط شهری وجود دارند. توسعه کالبدی می‌تواند به ساختار شهری نیز اشاره کند که به آرایش فضای عمومی و خصوصی در شهرها و میزان اتصال و دسترسی بستگی دارد. توسعه کالبدی شهری اصطلاحی است که اغلب برای اشاره و بحث در مورد توزیع فعالیت در یک منطقه شهری استفاده می‌شود.

بحث تا این روز در خصوص توسعه کالبدی شهری و آینده با توجه به اشتغال و جمعیت به‌طور خاص ادامه داشته است. به نظر می‌رسد که پراکندگی مستمر اشتغال و جمعیت به‌ویژه در کشورهای پیشرفته اقتصادی با توجه به توسعه کالبدی رخدادهاست. مفهوم توسعه کالبدی چندوجهی است و شامل توزیع جمعیت، اشتغال، حجم ساخت‌وساز، شبکه‌های حمل‌ونقل و کاربری‌های زمین است. برای درک توسعه کالبدی، بعد مورفولوژی را می‌توان با ویژگی‌های کارکردی، مانند جریان‌های کالا و خدمات، تعاملات بین افراد و زیرساخت، و / یا روابط اجتماعی و اقتصادی تکمیل کرد. توسعه کالبدی در ابعاد مورفولوژی اغلب در منابع موردبررسی قرار می‌گیرد و چندمرکزی اصطلاحی رایج در این زمینه است. هنگامی که به‌عنوان یک مفهوم تحلیلی و یک مفهوم سیاسی - هنجاری استفاده می‌شود، چندمرکزی به این معنی است که یک منطقه بیشتر از یک مرکز دارد.

توسعه کالبدی عبارت است از انطباق سازمان کالبدی بر محیط فیزیکی، در اصل توسعه کالبدی تجلی روابط درونی و بیرونی واحدهای یک مجموعه فضایی و جایگاه اجزای آن بر بستر محیط فیزیکی است. یک ساختار کالبدی، روابط عمودی سطح سازمانی‌اش را به‌صورت ارتباطات منعکس نموده و روابط افقی واحدها را از طریق حوزه‌های نفوذ و قلمروها نشان می‌دهد. یکی از مهم‌ترین شاخص‌های هویت شهری توسعه کالبدی شهر است، کالبد و فضای شهری از عوامل مهم در تفاوت‌های عمده شهرها از همدیگر است. توسعه کالبدی شهری از مهم‌ترین عناصر منظر شهری است که بعد بصری شهر را شکل می‌دهد. هویت شهری زمانی معنی‌دار خواهد بود که تبلور عینی در ساختار کالبدی شهر داشته و درواقع کالبد بیرونی و فضای شهر نمادی از هویت شهری باشد (علی بابایی، ۱۳۹۱).

به عبارت دیگر توسعه، مفهوم کیفی را مشخص می‌کند و می‌توان آن را معادل با افزایش کیفیت زندگی دانست. توسعه فضایی، تجلی تلاش انسان‌ها در پاسخگویی به نیازهایشان در جامعه است؛ گاه اقدامات هدفمند و تلاش‌های آگاهانه‌ی انسان و گاه فعالیت‌های خود به خودی و اتفاقی او به توسعه فضایی منجر می‌شود (سجاسی قیداری و همکاران، ۱۳۹۸).

تحولات شهری منجر به تغییراتی در ساختار فضایی-کالبدی شهری شده است. به همین دلیل، آگاهی و دانش سازمان اصل و برنامه‌ریزی فضایی برای گسترش و توسعه شهری ضروری هستند. اشکال مختلف توسعه شهری و موانع اصلی توسعه از جمله



ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

رودخانه‌ها، توپوگرافی، زمین‌شناسی، شرایط اکولوژیکی، تأسیسات نقش مهمی در توسعه کالبدی-فضایی دارند. روندهای توسعه فضایی-کالبدی که بر مبنای پارامترهای مؤثر به‌ویژه تأثیرات محیطی هستند، با نظام‌های اطلاعات جغرافیایی مدل‌سازی می‌شوند.

کیفیت برنامه‌ریزی و مدیریت شهری برای توسعه کالبدی-فضایی می‌تواند در زمانی که داده‌های موجود و معتبر به شیوه‌ای پیشرفته با کمک سیستم‌های اطلاعات جغرافیایی به کار گرفته شوند، ارتقا داده شود. فناوری نوین می‌تواند از برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری با ارائه پاسخ نسبتاً سریع به سؤال‌های تحلیلی و مسائل نظارتی در مورد توسعه کالبدی-فضایی پشتیبانی کند. یک متخصص باتجربه، اولویت پارامترهای توسعه کالبدی-فضایی و توسعه شهری را به‌طور کلی تعیین می‌کند و سپس آن‌ها را بر اساس اطلاعات و داده‌های موجود مورد ارزیابی قرار می‌دهد (زیاری و همکاران، ۱۳۹۶).

توسعه کالبدی-فضایی دارای جنبه‌های مختلفی در برنامه‌ریزی شهری است. برخی از جنبه‌های مهم آن توسعه فیزیکی و مناطق مسکونی و خدماتی است. در انتخاب منطقه، مدیران شهری معیارهای مختلفی همچون: شیب زمین، توپوگرافی، زمین‌شناسی، فاصله از مناطقی با پتانسیل زلزله، راه‌ها و امکانات رفاهی و دیگر موانع توسعه کالبد-فضایی مانند باغ، زمین‌های کشاورزی و مناطق صنعتی را در نظر می‌گیرند (رضوانی و همکاران، ۱۳۹۴).

ساخت و سیمای شهر از یک‌سو، حرکات، عملکردها و پویایی شهر یا مکان جغرافیایی مفروض از سوی دیگر، سازنده حیات کالبدی آن هستند، بنابراین می‌توان توسعه کالبدی یک شهر یا گسترش فیزیکی شهر را این‌گونه تعریف کرد به افزایش کمی و کیفی کاربری‌ها و فضاهای کالبدی (مسکونی، تجاری، مذهبی، ارتباطی و...) یک شهر در ابعاد افقی و عمودی که در طول زمان انجام می‌گیرد، می‌توان توسعه فیزیکی اطلاق کرد (داداش پور و همکاران، ۱۳۹۵). فضا به‌خودی‌خود مفهوم واضحی ندارد و این مفهوم، معنایی به‌مراتب گسترده‌تر از تعریف نسبتاً ساده فضای فیزیکی یا طبیعی دارد. گروهی از صاحب‌نظران هم چون رابرت کریر، فضای شهری را به‌عنوان ساخت شهر مطالعه می‌کنند، گروهی هم چون کامیلوسیتته، از حوزه زیباشناسی به موضوع می‌نگرند و برخی نیز مانند گیدنز، فضای شهری را از منظر اکولوژی اجتماعی بررسی می‌نمایند (ایران دوست و همکاران، ۱۳۹۴). توسعه فضایی تجلی تلاش انسان‌ها در پاسخگویی به نیازهایشان در جامعه است، گاه اقدامات هدفمند و تلاش‌های آگاهانه انسان و گاه فعالیت‌های خود به خودی و اتفاقی او به توسعه فضایی منجر می‌شود (حیدری، ۱۳۹۵).

توسعه فضایی-کالبدی عبارت است از روندی متحول برای پاسخ به نیازها و خواسته‌های شهروندان و دربرگیرنده فضاهای کالبدی جهت کارکردها و فعالیت‌هایی نوین است که در حالتی مطلوب و ارگانیک و همگام با تحولات اجتماعی حرکت می‌کند. ارتباط متقابل فضای کالبدی و تحولات اقتصادی - اجتماعی همواره به‌گونه‌ای است که هرگونه کاستی و نقصی که در یکی پدید آید، عوارض در دیگری منعکس می‌شود. به‌طور کلی، توسعه فضایی-کالبدی عبارت از روندی متحول برای پاسخ به نیازها و خواسته‌های شهروندان و دربرگیرنده فضاهای کالبدی جهت کارکردها و فعالیت‌های نوین است که در حالتی مطلوب و ارگانیک و همگام با تحولات اجتماعی حرکت می‌کند. ارتباط متقابل فضای کالبدی و تحولات اقتصادی - اجتماعی همواره به‌گونه‌ای است که هرگونه



کاستی و نقصی که در یکی پدید آید، عوارض در دیگری منعکس می‌شود (خزائی نژاد و همکاران، ۱۳۹۴). در جدول ۱-۲ مفهوم توسعه کالبدی - فضایی از دیدگاه‌ها محققان و اندیشمندان مختلف مطرح شده است.

مفهوم زیست پذیری

زیست پذیری یک مفهوم مرتبط با رفاه و آسایش انسان است. بنابراین ایجاد خیابان‌های قابل سکونت که ایمنی، آسایش و روابط اجتماعی را افزایش می‌دهد یکی از اهداف اصلی برنامه ریزان و سیاست‌گذاران است. تهدید اصلی برای کیفیت زندگی حجم بالای ترافیک وسیله نقلیه است که با پیامدهای کالبدی، سلامت، اجتماعی و محیطی متفاوت مرتبط است. زیست پذیری بر اساس نظر جامعه آموزش ساخت‌وساز کالیفرنیا به مجموعه عواملی گفته می‌شود که کیفیت زندگی، سلامت و رفاه برای افرادی که در یک محله یا شهر زندگی می‌کنند را به ارمغان می‌آورد. بنابراین، زیست پذیری به‌عنوان محصول تعامل بین شرایط اجتماعی، اقتصادی، بهداشتی و محیطی تعریف می‌شود که بر رفاه انسانی و اجتماعی تأثیر می‌گذارد (داداش پور و همکاران، ۱۳۹۵).

زیست پذیری مفهومی است که با پایداری شهری در بسیاری از زمینه‌ها رابطه دارد. چشم‌اندازهای زمینه زیست پذیری از جامعه به جامعه، و منطقه به منطقه متفاوت است. داشتن تعاریف بسیاری برای زیست پذیری لزوماً یک مشکل نیست. چالش، یافتن تعریفی از زیست پذیری مناسب برای زمینه‌های مختلف شهری است. برای مثال، جامعه‌ای که در مورد مسائل حمل‌ونقل محلی بحث می‌کند از تعریفی متفاوت و خاص‌تر از زیست پذیری نسبت به یک سازمان فدرال که به مسائل حمل‌ونقل و نیازهای آینده می‌پردازد، استفاده خواهد کرد.

زیست پذیری به این معنی است که می‌توانید کودکان خود را به مدرسه ببرید، به محل کار بروید، یک پزشک را ببینید، از دفتر کار خود خارج شوید، برای صرف شام و یک فیلم به بیرون بروید و با کودکان خود در پارک بازی کنید و همه این کارها را بدون اینکه مجبور شوید سوار اتومبیل خود شوید انجام دهید. تعریفی که جامعه معماران آمریکا برای زیست پذیری بیان کرده به این صورت است: زیست پذیری در سطح محلی به بهترین شکل تعریف می‌شود. به‌طورکلی، یک جامعه قابل سکونت هویت منحصر به فرد خود را تشخیص می‌دهد و ارزش بالایی در فرآیندهای برنامه‌ریزی دارد که به مدیریت رشد و تغییر شخصیت اجتماعی خود کمک می‌کند. حمل‌ونقل آمریکا زیست پذیری را این‌چنین تعریف می‌کند: زیست پذیری در مورد فراهم کردن امکانات برای افراد، از جمله سالمندان و کسانی است که توانایی رانندگی در همه‌جا را ندارند تا با انتخاب‌های بهتر به سفر خود ادامه دهند.

این در مورد رشد سیستم حمل‌ونقل در خیابان‌های اصلی شهرهای کوچک در سراسر آمریکا و کیفیت بالای زندگی با فضای سبز وسیع، دوچرخه‌سواری یا مسیرهای پیاده‌روی، رستوران‌ها و یا مراقبت‌های بهداشتی به‌راحتی قابل دسترس است. سازمان بزرگراه‌های فدرال آمریکا زیست پذیری را به این صورت بیان می‌کند که زیست پذیری در حمل‌ونقل در مورد استفاده از کیفیت،



مکان و نوع امکانات حمل‌ونقل و خدمات موجود برای کمک به دستیابی به اهداف اجتماعی وسیع‌تر مانند دسترسی به انواع مشاغل، خدمات اجتماعی، مسکن ارزان‌قیمت، مدارس باکیفیت و خیابان‌های امن است (and Hwang, 2016 Cho).

مفهوم زیست‌پذیری عوامل متعددی را در برمی‌گیرد که به شرایط اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی محلی وابسته هستند و بنابراین برای سنجش زیست‌پذیری با گسترش تمرکز فراتر از ویژگی‌های عمومی ضروری می‌شود. بنابراین، امروزه زیست‌پذیری برای زندگی سالم همراه با بقای اقتصادی و اجتماعی، بسیار مهم است. زیست‌پذیری به وضعیت محیط زندگی اشاره دارد که باید کیفیت زیادی از زندگی را به ساکنان یک منطقه خاص ارائه کند. زیست‌پذیری به شرایط اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی به‌طور محلی بستگی دارد. در ایالات متحده، زیست‌پذیری به "کیفیت زندگی" و "رفاه" اشاره دارد، در حالی که در انگلستان، زیست‌پذیری به‌شدت بر محیط محلی یعنی تمیزی، ایمنی و سرسبزی تمرکز می‌کند. اگرچه تفسیر زیست‌پذیری با زمان و مکان متفاوت است، اما به نظر می‌رسد که این مفهوم واژه‌هایی مانند "کیفیت زندگی"، "رفاه" و "رضایت زندگی" را در سراسر جهان به اشتراک می‌گذارد. زیست‌پذیری را به‌صورت یک کیفیت نشان داد که یک ویژگی ذاتی در محیط نیست بلکه تابع رفتاری مربوط به تعامل بین ویژگی‌های محیطی و ویژگی‌های فردی است.

"زیست‌پذیری" را با "قابلیت سکونت" و "کیفیت زندگی" در کشور برابر دانست. زیست‌پذیری که یک مفهوم ذهنی است و تفاوت آن با تأثیرات مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و محلی متفاوت است و از این طریق بر تصور و ادراک ساکنان در مورد زندگی تأثیر می‌گذارد (Kostas, 2017).

زیست‌پذیری عبارت است از عواملی که برای ایجاد جوامع پایدار مورداستفاده قرار می‌گیرند. اصول زیست‌پذیری که باعث ایجاد شهرها و جوامع پایدار می‌شوند عبارت‌اند از:

۱- ارائه گزینه‌های حمل‌ونقل بیشتر

۲- ایجاد مسکن عادلانه و مقرون‌به‌صرفه

۳- تقویت رقابت اقتصادی

۴- حمایت از جوامع موجود

۵- استفاده از سیاست‌های فدرال و سرمایه‌گذاری

۶- ارتباطات مناسب همسایگی (Heydari, 2015).

در گزارش انجمن و دولت محلی انگلیس (۲۰۰۶) نیز به این موضوع اشاره شده که ارائه تعریف درباره زیست‌پذیری همانند یک میدان مین بوده و تعریف آن یک حوزه سیاسی جدید است و از این‌رو درباره اینکه چه مسائلی توسط این چتر بزرگ تحت پوشش



قرار بگیرد؛ اختلاف نظر وجود دارد. با این اوصاف یک تعریف معقول از زیست پذیری توسط لغتنامه "مریان وبستر" ارائه شده، به طوری که زیست پذیری به عنوان مکانی مناسب برای زندگی انسانی معنا شده است. بنابراین زیست پذیری به یک سیستم شهری که در آن به سلامت اجتماعی، کالبدی و روانی همه ساکنانش توجه شده است، اطلاق می شود (Ghasemi, 2010). چراکه زیست پذیری صرفاً پیامد ملموس شرایط بسنده و مطلوب شهری نیست، بلکه پیامدی قابل لمس از ادراک مردم از زندگی شهری است، یک شخص "باید هم شهر روی زمین و هم شهر موجود در اذهان را در نظر بگیرد"؛ چنانچه مایکل پاچيون^۴ به طور ماهرانه این موضوع را مدنظر قرارداد. (Heydari, 2015)

در نهایت به عنوان نتیجه گیری از تعاریف آن می توان گفت که زیست پذیری به سیستم شهری سالم، امن، با دسترسی مناسب اطلاق می شود؛ که کیفیت بالای زندگی و محیطی جذاب برای شهروندان به ارمغان می آورد و اصول اساسی این مفهوم شامل دسترسی، برابری و مشارکت است که مفاهیم مربوط به زیست پذیری بر مبنای آن شکل می گیرند و پارامترها و ویژگی های رفاه فیزیکی و اجتماعی را برای تقویت و حفظ یک منظر وجودی انسان به صورت پربار و پرمعنا گره هم آورده و یکپارچه می سازند (Saitluanga, 2014).

رویکردهای زیست پذیری

رویکردهای زیست پذیری را با توجه به دوره زمانی می توان در سه بخش به شرح ذیل عنوان کرد:

رویکرد تجربی: این رویکرد به تعریف یک مکان خوب از طریق به کارگیری تحقیقات تجربی تکیه دارد.

رویکرد ادراک های فردی و مطالعات بهزیستی ذهنی: این رویکرد بر رضایت و ارجحیت افراد تأکید دارد.

رویکرد کیفیت زندگی (رویکرد معیارهای اجتماعی برای کیفیت زندگی): محققانی که به بهبود زیست پذیری در مکان تمایل دارند، رویکردهای مکان محور را با ارزیابی کیفیت زندگی تلفیق می کنند. (همان، ۷۹-۸۰)

بین کیفیت هنجاری، کیفیت عینی و کیفیت ذهنی زندگی، شکل (۲-۲) یک نوع رابطه همپوشانی وجود دارد. کیفیت هنجاری زندگی به وضعیت عالی (مطلوب)، کیفیت عینی زندگی به کیفیت استاندارد جهانی مانند سرانه تولید ناخالص داخلی و کیفیت ذهنی زندگی به رضایت از شرایط سکونت اشاره دارد. (قنبری و همکاران، ۱۳۹۷)

بنابراین محدوده مشترک کیفیت ذهنی، عینی و هنجاری باهم می توانند قلمرو زیست پذیری را تعریف کنند.

⁴ Michael pacione



جمع بندی

سکونت‌گاه‌های شهری در طول زمان از زیستگاه‌های حمایت‌کننده به مقاصد برای کیفیت بالای زندگی تغییر کرده است. پس از جنگ جهانی دوم، شاهد توالی الگوهای توسعه شهری با مفهوم خاص از توسعه بوده‌ایم که منجر به ایجاد حالت‌های شهری جدید شده است که یکی از این حالت‌های جدید شهری، شهر زیست پذیر است. شهر زیست پذیر از یک‌طرف به نشانه‌های تاریخی (ریشه ما) احترام می‌گذارد و از طرف دیگر به آینده اهمیت می‌دهد. یک شهر زیست پذیر شهری است که از نشانه‌های قدیمی و تاریخی محافظت می‌کند. امروزه شهرها با چالش‌های بسیاری در زمینه‌های اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی روبرو هستند و با افزایش شهرنشینی و گرایش مردم به سمت شهرهای بزرگ پیامدهای زیان باری برای شهرها به وجود آورده است. هم‌چنین محیط‌های بی‌کیفیت، خالی از جمعیت شده و به تبع آن، سرزندگی و زیست پذیری آن‌ها دست‌خوش تغییراتی خواهد شد. بنابراین پرداختن به موضوع شهر زیست پذیر به‌عنوان یک اتصال میان گذشته و آینده مطرح است. در شهر زیست پذیر هم عناصر کالبدی و هم عناصر اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی باید برای پیشرفت و سلامت جامعه و تک‌تک افراد به سمت‌وسوی بهتر شدن پیش رود. زیست‌محیطی به یک سیستم شهری که در آن به‌سلامت اجتماعی، کالبدی و روانی همه ساکنان خود توجه شده است اطلاق می‌شود و شهر زیست پذیر شهری است که در آن می‌توان یک زندگی سالم داشت و جایی است که می‌توان حرکت آسان پیاده، دوچرخه، حمل‌ونقل عمومی و یا حتی با اتومبیل (در زمانی که انتخاب دیگری وجود ندارد) داشت. پس در کل شهری برای همه مردم است. برای اندازه‌گیری میزان زیست پذیر بودن یک شهر چهارچوب‌هایی وجود دارد که عبارت‌اند از:

۱- شاخص توسعه شهری

۲- واحد اطلاعات اقتصادی

۳- برنامه‌ریزی

۴- امکانات رفاهی و آسایشی (داداش پور همکاران، ۱۳۹۵).

شهرها موتور رشد اقتصادی هستند. طبق آمار سازمان ملل، انتظار می‌رود تا سال ۲۰۳۰ جمعیت شهری جهانی از طریق انقلاب صنعتی به ۳ میلیارد تا ۵ میلیارد نفر برسد. انقلاب صنعتی و تغییرات اجتماعی - اقتصادی منجر به تغییر الگوهای مسکونی و الگوهای زندگی می‌شود. با توجه به رشد فزاینده شهرها و مشکلات آن، نظریه توسعه پایدار همراه با رویکرد شهر زیست پذیر مورد توجه قرار گرفته است.



ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

شهر زیست پذیر با برنامه‌ریزی خوب، محیطی جذاب و امن برای زندگی، کار و توسعه، حاکمیت خوب، اقتصاد رقابتی، کیفیت بالا زندگی و پایداری محیطی ایجاد می‌کند. امروزه برای همگان آشکار شده است که پراکنده روی، توسعه وابسته به خودرو، رها کردن محدوده داخلی شهر نه تنها به بحران اکولوژیکی کمک نموده، بلکه موجب بحران اجتماعی و بهداشت گردیده است. بر اساس تحقیقاتی که صورت گرفته، محورهای شهر زیست پذیر را می‌توان در موارد زیر خلاصه کرد:

- محیط ساخته شده شهر باعث افزایش ارزش‌های اجتماعی و اعتماد شهروندان شود.
- معماری مناسب با فرهنگ عمومی و تاریخ شهر انتخاب گردد.
- به راهبردهای واقعی برای افزایش بیشتر مشارکت شهروندان توجه جدی شود.
- دسترسی از طریق پیاده‌روی افزایش یابد.
- حمل‌ونقل عمومی (مترو، خطوط انبوه بر مورد توجه قرار گیرد)
- فضای سبز متناسب با شکل و هندسه محیط و جمعیت در طراحی شهر لحاظ گردد.
- دسترسی آسان و ساده به مراکز تجمع فرهنگی اجتماعی و اقتصادی در فضای شهری مبتنی بر اصول ایمنی و بهداشت محیط ایجاد شود.
- مدیریت شهری مبتنی بر تعامل منسجم و مستمر با شهروندان سازمان‌دهی و به اجرا گذاشته شود.
- شایسته‌سالاری در انتخاب مدیران خدمات رسان شهر با تشریک‌مساعی شورا محله‌ها ظاهر شود.
- بازار محله‌های عرضه تولیدات بومی و سنتی در مناطق گسترش یابد
- طراحی شهر با در نظر گرفتن پهنه‌بندی جمعیتی، اقتصادی و رده‌های سنی مختلف جامعه شهری در اولویت قرار گیرد (زیاری و همکاران، ۱۳۹۶).

بسیاری از شهرهای باستانی در سراسر جهان با زیست پذیری خود شناخته شده بودند. با این حال، این شهرها زمانی که وسایل نقلیه ایجاد شدند، زیست پذیری آنها کم‌رنگ‌تر شد و بسیاری از تأثیرات منفی بر روی آنها ظاهر شدند. از این رو مردم برای یافتن نواحی فعال با خیابان‌های جذاب که فعالیت‌های اصلی خود را می‌توانستند در آنجا انجام دهند تلاش کردند. در نتیجه، مراکز شهری ایجاد شد که از نظر طراحی و امکانات با محیط‌زیست سازگار بود.



مردم برای دستیابی به شهر زیست پذیر اقداماتی را در طول زمان انجام داده‌اند که عبارت‌اند از: (۱) یک ابزار برای درهم شکستن موانعی که ممکن است باعث ایجاد مشکل برای دستیابی به شهر زیست پذیر شوند (۲) یک روش اکتشافی در رابطه با پتانسیل استفاده از امکانات موجود در محیط جهت دستیابی به شهر زیست پذیر، (۳) یک روش اکتشافی برای جذب افراد به هسته شهر، (۴) بازیابی زیست پذیری شهر در نتیجه توسعه پایدار شهری آن. از این منظر، با احیای هسته یک شهر، کل زیست پذیری شهر می‌تواند احیا شود، که باعث توسعه پایدار شهری از طریق شهرسازی تاکتیکی خلاقانه می‌شود (رضوانی و همکاران، ۱۳۹۴)

شهر زیست پذیر شهری است که در آن می‌توان یک زندگی سالم داشت. جایی است که می‌توان حرکت آسان پیاده، دوچرخه، حمل‌ونقل عمومی یا حتی با اتومبیل (در زمانی که انتخاب دیگری وجود ندارد) داشت. شهر زیست پذیر شهری است برای همه مردم؛ این بدان معنی است که شهر باید جذاب، باارزش، ایمن برای کودکان و برای سالمندان باشد نه فقط برای کسانی که در آنجا درآمد کسب می‌کنند و سپس در حومه و مناطق اطراف زندگی می‌کنند.

دسترسی آسان به نواحی دارای فضای سبز برای کودکان و سالمندان بسیار مهم است. جایی که در آن بتوانند بازی کنند و دیگران را ملاقات کرده و با یکدیگر گفتگو کنند. شهرهای زیست پذیر مکان‌هایی برای زندگی اجتماعی، ارتباط و گفتگو هستند. این شهرها به خلق معماری، منظر خیابان و طراحی فضای عمومی توجه دارند که این مسئله حضور ساکنان شهر در قلمرو عمومی و در قلب شهر را تسهیل می‌کند. چنین شهرهایی متعهد به کاهش ترافیک و حل مسائل ایمنی، آلودگی و سروصدا با به‌کارگیری مجموعه‌ای از مکانیزه‌ها هستند (خزاعی نژاد، ۱۳۹۴)

منابع و مآخذ

۱. غفاریان بهرمان، محمد، پریزادی، طاهر، شماعی، علی (۱۳۹۵) تحلیل فضایی زیست‌پذیری محلات شهری مورد مطالعه: منطقه ۱۸ تهران، پژوهش‌های محیط‌زیست، سال ۷، شماره ۴۱
۲. قاسمی، وحید، ۱۳۸۹، مدل‌سازی معادلات ساختاری در پژوهش‌های اجتماعی با کاربرد Amos Graphic، چاپ اول، نشر جامعه‌شناسان، تهران.
۳. قاسم‌پور، آرش و علیرضا امجدی ملایی، ۱۳۹۶، زیست‌پذیری فضاهای شهری، چاپ اول، نشر سخنوران، تهران.
۴. قنبری، محمد، اجزاشکوهی، محمد، رهنما، محمدرحیم و امیدعلی خوارزمی، ۱۳۹۷، «زیست‌پذیری کلان‌شهر مشهد براساس شاخص سلامت»، مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی گرگان، دوره بیستم، شماره ۴، صص ۹۷-۱۰۷.
۵. کلانتری، خلیل، ۱۳۸۵، پردازش و تحلیل داده‌ها در تحقیقات اجتماعی-اقتصادی، چاپ دوم، نشر شریف، تهران.
۶. مؤمنی، منصور و علی فعال‌قیومی، ۱۳۸۶، تحلیل داده‌های آماری با استفاده از SPSS، نشر کتاب نو، تهران.



۷. مهرانجانی محمد، تولایی سیمین، رفیعیان مجتبی، زنگانه احمد، خزایی نژاد فروغ، (۱۳۹۵)، زیست پذیری: مفهوم، اصول، ابعاد و شاخص‌ها، فصلنامه پژوهش‌های جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دوره ۴، شماره ۱، ۲۷-۵۰

8. Cho, S. N., and Hwang, E. J., 2016, A Study on Gender Differences of the Conditions in a Livable City, Korean Journal of Sociology, Vol. 50, No. 2, PP. 231-259.
9. Dongsheng, Z., 2018, Assessment and Determinants of Satisfaction with Urban Livability in China, Key Laboratory of Regional Sustainable Development Modeling, Institute of Geographic Sciences and Natural Resources Research, Chinese Academy of Sciences, Beijing 100101, China, University of Chinese Academy of Sciences, Beijing 100049, China, Cities, No. 79, PP. 92-101.
10. Del Mar Martínez-Bravo, M., Martínez-del-Río, J., & Antolín-López, R. 2019. Trade-offs among urban sustainability, pollution and livability in European cities. Journal of Cleaner Production, Vol. 224, PP. 651-660.
11. Erickson, J., 2016, Livability and Creativity: Civic Innovations at the Intersection of Arts, Culture, and Planning, Urban and Environmental Policy and Planning, Tufts University, Advisor: Barbara Parmenter, Phd, Reader: Jonathan Witten, Esq.
12. Kostas, M., 2017, Is Compact City Livable? The Impact of Compact Versus Sprawled Neighbourhoods on Neighbourhood Satisfaction, Urban Studies, First Published.
13. Kozaryn Adam Okulicz, V., Rubia, R., 2018, Livability and Subjective Well Being Across European Cities, Applied Research in Quality of Life, First Online, PP. 1-24, <https://doi.org/10.1007/s11482-017-9587-7>.